

NICOLAE PURDĂ

NICOLETA DIACONU

PROTECȚIA JURIDICĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ediția a II-a revăzută și adăugită

Universul Juridic

București

-2011-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2007, 2011, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI COMERCIALIZAT
DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI,
APLICATE PE INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PURDĂ, NICOLAE

**Protecția juridică a drepturilor omului / Nicolae Purdă, Nicoleta
Diaconu. - Ed. a 2-a, rev. și adăug. - București : Universul Juridic, 2011**

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-460-7

I. Diaconu, Nicoleta

341.231.14(100)(075.8)

342.7(100)(075.8)

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.665**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15; 733.673.555**
DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

Profilul profesional al autorilor

NICOLAE PURDĂ

* Doctor în drept

* Prof. univ. – Universitatea Română de Științe și Arte „Gheorghe Cristea”
Facultatea de Științe Economice, Juridice și Administrative

Alte lucrări publicate de același autor:

- *Protecția drepturilor omului. Mecanisme interne și internaționale*, Ed. Lumina Lex, București, 2001 – (Teza de doctorat, coordonată de *prof. univ. dr. Ioan Muraru – Avocatul Poporului*);
- *Drept internațional umanitar*, Ed. Sitech, Craiova, 2010;
- *Drept internațional umanitar*, Ed. Universitară, București 2008;
- *Drept internațional public*, Ed. Universitară, București 2008, (colectiv de autori);
- *Instanțe judecătorești internaționale*, Ed. Universitară, București 2008 (colectiv de autori);
- *Organizații internaționale interguvernamentale*, Ed. Pro Universitaria, București, 2008 (coautor);
- *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ed. Universul Juridic, București, 2007 (coautor);
- *Drept internațional public*, Ed. Pro Universitaria, București, 2005;
- *Justiția penală internațională la începutul secolului XXI*, Ed. Universul Juridic, București, 2005;
- *România și N.A.T.O. – de la deziderat la realitate*, Ed. Sylvi, București, 2005 (coautor);
- *Drept internațional umanitar – curs universitar*, Ed. Lumina Lex, București, 2004;
- *Instrumente juridice fundamentale ale Uniunii Europene*, Ed. Lumina Lex, București, 2003 (coautor);
- *Documente de drept internațional public, Culegere*, ed. a II-a revăzută și adăugită, vol. I și II, Ed. Lumina Lex, București, 2002 (colectiv de autori);
- *Documente de drept internațional public adoptate la nivel european – culegere*, Ed. Lumina Lex, București, 2002 (colectiv de autori);
- *Dicționar de drept internațional public*, Ed. Media, 2002 (colectiv de autori);
- *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ed. ERA, București, 1999 (coautor);
- *Culegere de documente de drept internațional public – vol. I și II*, Ed. Lumina Lex, București, 1997 (colectiv de autori).

NICOLETA DIACONU

* Doctor în drept

* Prof. univ. – Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”

Facultatea de Poliție

Șef catedră – Drept Public

Alte lucrări publicate de același autor:

- *Dreptul Uniunii Europene – Tratat*, Ed. Lumina Lex, București, 2008 – *lucrare premiată de Uniunea Juriștilor cu Premiul special în 2008*;
- *Sistemul instituțional al Uniunii Europene*, Ed. Lumina Lex, 2001 (teza de doctorat, coordonată de prof. univ. dr. Dumitra Popescu, Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române);
- *Administrarea justiției în Uniunea Europeană*, Ed. Pro Universitaria, 2008,
- *Dreptul Uniunii Europene; Partea generală*, Ed. Lumina Lex, București, 2007;
- *Dreptul Uniunii Europene; Partea specială*, Ed. Lumina Lex, București, 2007;
- *Drept internațional privat*, curs universitar, ed. a V-a, Ed. Lumina Lex, București, 2010;
- *Legea aplicabilă căsătoriei și divorțului cu element străin*, Ed. Lumina Lex, București, 2006;
- *Teoria conflictelor de legi în materie civilă*, Ed. Lumina Lex, București, 2005;
- *Legea aplicabilă contractelor cu element străin*, Ed. Lumina Lex, București, 2004;
- *Efectele hotărârilor judecătorești străine*, Ed. Lumina Lex, București, 2004;
- *Regimul juridic aplicabil persoanei fizice în dreptul internațional privat român*, Ed. Sylvi, București, 2004;
- *Sistemul jurisdicțional al Uniunii Europene*, Ed. Sylvi, București, 2004;
- *Dreptul Uniunii Europene privind politicile economice*, Ed. Universul Juridic, 2010 (coautor) – *lucrare premiată de Uniunea Juriștilor în 2010 cu Premiul „Victor Ducelescu”*;
- *Regimul juridic al instrumentelor financiare ale Uniunii Europene*, Ed. Pro Universitaria, 2010 (coautor);
- *Dreptul comunitar al afacerilor*, Ed. Universitară, 2009 (colectiv de autori);
- *Instanțe judecătorești internaționale*, Ed. Universitară, 2008 (colectiv de autori);
- *Fundamentele juridice ale dreptului Uniunii Europene*, Ed. Universul Juridic, 2008 (colectiv de autori);
- *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ed. Universul Juridic, București, 2007 (coautor);
- *România și NATO – de la deziderat la realitate*, Ed. Sylvi, 2005 (colectiv de autori);
- *Instrumente juridice fundamentale ale Uniunii Europene*, Ed. Lumina Lex, București, 2003 (colectiv de autori).

ARGUMENTUM

Într-o perioadă de profunde transformări internaționale, înregistrate pe toate planurile vieții sociale, ca cea pe care o traversăm în prezent, marcată de manifestarea unei crize economice fără precedent, de amplificarea infracționalității internaționale și de intensificarea pericolului terorist, problematica drepturilor fundamentale ale omului este mai actuală decât oricând.

În noile condiții istorice, aflate sub influența fenomenului globalizării, societatea internațională trebuie să găsească soluții pentru ca drepturile fundamentale ale omului să nu fie complet lipsite de conținut, să nu reprezinte doar simple lozinci, fără suporturi de garantare concrete privind manifestarea lor.

Problemele economice mondiale, cauzate de criza economică, au condus, implicit, la încălcarea unor drepturi fundamentale ale omului la nivel național, în special în ceea ce privește drepturile economice și sociale. Această situație reclamă cunoașterea cadrului juridic național și internațional de protecție a drepturilor fundamentale ale omului.

Problematica drepturilor fundamentale ale omului a depășit stadiul unei discipline de specialitate, reprezentând, în prezent, o problemă de interes general, aflată în atenția fiecărui om în parte.

Cadrul juridic național și internațional cuprinde reglementări care permit manifestarea plenară a drepturilor fundamentale ale omului. De asemenea, atât la nivel național, cât și la nivel internațional, s-au constituit sisteme de garanții instituționale care asigură o aplicare adecvată a reglementărilor adoptate în domeniu.

Invocarea respectării drepturilor fundamentale ale omului reprezintă ultima „redută”, pentru care fiecare om trebuie să depună eforturi de recunoaștere, însă pentru aceasta este nevoie de informare privind cadrul juridic și instituțional de protecție.

Dincolo de cunoașterea și apărarea drepturilor omului, intervine și necesitatea promovării informațiilor privind protecția juridică a drepturilor fundamentale ale omului.

Această sarcină revine juriștilor, cadrelor didactice, specialiștilor din domeniu și cercetătorilor care și-au propus să analizeze problema drepturilor fundamentale ale omului atât sub aspect teoretic, cât și sub aspect practic.

În ceea ce privește realizarea efectivă a drepturilor fundamentale ale omului, se impune coordonarea eforturilor factorului politic cu factorul juridic. Factorului politic îi revine sarcina de a adopta reglementările cele mai adecvate privind garantarea drepturilor fundamentale ale omului, pornind de la analiza realităților politice specifice fiecărei perioade istorice, în timp ce factorului juridic îi revine sarcina de a corela și interpreta reglementările interne cu cele internaționale în vederea realizării unei protecții efective, cu caracter universal, a drepturilor fundamentale ale omului.

În elaborarea prezentei lucrări am valorificat lucrările deosebit de valoroase din literatura de specialitate națională și străină. Aceste lucrări au constituit elemente de referință în elaborarea prezentei lucrări, fiind indicate în cadrul bibliografiei anexate. Preocuparea privind cercetarea drepturilor omului dovedește interesul autorilor de a prezenta elemente noi în domeniu, de a-și coordona eforturile privind impunerea unei atitudini de responsabilitate la nivelul societății privind respectarea drepturilor fundamentale.

Originalitatea prezentei lucrări constă în faptul că am realizat o abordare unitară a drepturilor fundamentale ale omului, analizând un ansamblu de aspecte cum ar fi:

- delimitările conceptuale;*
- evidențierea cadrului juridic național și internațional;*
- evidențierea cadrului instituțional național și internațional cu atribuții în domeniu;*
- analiza conținutului drepturilor fundamentale și a specificului acestor drepturi în timp de pace și de război;*
- analiza limitărilor de exercitare a drepturilor fundamentale;*
- analiza garanțiilor naționale privind protecția drepturilor fundamentale.*

În prezenta lucrare ne-am propus să realizăm mai mult decât o simplă „fotografiere” a cadrului juridic național și internațional de protecție a drepturilor fundamentale ale omului; ne-am propus să argumentăm temeinicia acestor drepturi, să analizăm determinările politice, economice, sociale și culturale ale acestora, să argumentăm legalitatea eventualelor limitări privind exercitarea drepturilor fundamentale.

Sperăm ca demersul cercetării noastre să fie util și prezenta lucrare să răspundă cerințelor de informare ale tuturor celor interesați de cunoașterea drepturilor fundamentale ale omului și de mecanismele de protecție a acestor drepturi.

Autorii

ABREVIERI ȘI ACRONIME

AG-ONU	<i>Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite</i>
ARDU	<i>Asociația română de drept umanitar</i>
Art.	<i>Articol</i>
CECO	<i>Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului</i>
CEDO	<i>Curtea Europeană a Drepturilor Omului</i>
CEE	<i>Comunitatea Economică Europeană</i>
CDBI	<i>Comitetul Director pentru Bioetică creat prin Convenția privind drepturile omului și biomedicina</i>
CDHRI	<i>Declarația de la Cairo privind drepturile omului în Islam</i>
CICR	<i>Comitetul Internațional al Crucii Roșii</i>
CISF	<i>Comisia internațională de stabilire a faptelor</i>
CSCE	<i>Conferința pentru Securitate și Cooperare Europa</i>
ECOSOC	<i>Consiliul Economic și Social al Națiunilor Unite</i>
EURATOM	<i>Comunitatea Europeană a Energiei Atomice</i>
FAO	<i>Organizația Națiunilor Unite pentru alimentație și agricultură</i>
ICNUR	<i>Înaltul Comisariat al ONU pentru refugiați</i>
IRDO	<i>Institutul Român pentru Drepturile Omului</i>
LADO	<i>Liga apărării drepturilor omului</i>
M. Of.	<i>Monitorul Oficial al României</i>
NATO	<i>Organizația Tratatului Atlanticului de Nord</i>
OIM	<i>Organizația Internațională a Muncii</i>
OMS	<i>Organizația Mondială a Sănătății</i>
ONG	<i>Organizații neguvernamentale</i>
ONU	<i>Organizația Națiunilor Unite</i>
OSA	<i>Organizația Statelor Americane</i>
OSCE	<i>Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa</i>
OUA	<i>Organizația Unității Africane</i>
OUG	<i>Ordonanță de urgență a Guvernului</i>
PAM	<i>Programul Alimentar Mondial</i>
Par.	<i>Paragraf</i>
PHARE	<i>Polonia Ungaria Ajutor pentru Reconstrucția Economiei</i>
SIRDO	<i>Societatea independentă română a drepturilor omului</i>
SUA	<i>Statele Unite ale Americii</i>
TCE	<i>Tratatul Comunității Europene</i>
Tratatul CEE	<i>Tratatul Comunității Economice Europene</i>
TFUE	<i>Tratatul de funcționare a Uniunii Europene</i>
T.Ms.	<i>Tratatul de la Maastricht</i>
TUE	<i>Tratatul Uniunii Europene</i>
UNESCO	<i>Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură</i>
UE	<i>Uniunea Europeană</i>

CAPITOLUL I

DELIMITĂRI CONCEPTUALE

1. Evoluția conceptului de „drepturi ale omului”
2. Relația conceptuală dintre „drepturi” și „libertăți”
3. Relația conceptuală dintre „drepturile omului” și „drepturile cetățeanului”
4. Definierea „drepturilor fundamentale ale omului” și caracteristicile acestora
5. Corelația dintre interesul social general și drepturile fundamentale ale omului

1. Evoluția conceptului de „drepturi ale omului”

Consacrarea conceptului de „*drepturi fundamentale ale omului*” reprezintă rezultatul unui îndelungat proces evolutiv, în cursul căruia ideea respectului pentru drepturile omului a depășit concepțiile anacronice, elitiste sau totalitare, care se opuneau recunoașterii egalității oamenilor și ideii de respect al drepturilor omului.

Procesul de cristalizare și afirmare conceptuală a drepturilor omului și a protecției acestor drepturi s-a materializat prin adoptarea unor documente internaționale angajante și unanim recunoscute de comunitatea internațională, după cel de Al Doilea Război Mondial, când preocupările pentru protecția drepturilor omului au devenit un fenomen juridic internațional de o importanță deosebită și necontestată.

Drepturile omului constituie, în viața omenirii, o preocupare veche și cu profundă rezonanță în fiecare epocă istorică. În condițiile actuale, respectarea drepturilor omului apare tot mai mult ca fiind unul dintre factorii de supraviețuire a omenirii.

Aceste drepturi sunt inerente naturii umane, iar lipsirea omului de ele face ca el să înceteze de a mai trăi ca ființă umană. Negarea drepturilor omului deschide calea spre dezordine politică și socială, spre conflicte armate între state, ca și spre ostilități între diferite grupuri sociale din cadrul popoarelor.

În toate epocile, societățile au definit, implicit sau explicit, în termeni juridici sau nu, drepturile și obligațiile membrilor lor, în special în funcție de natura nevoilor și aspirațiilor socio-umane acceptabile, ca și restricțiile impuse pentru menținerea ordinii sociale. În acest sens, putem aprecia că „istoria drepturilor omului se confundă cu istoria oamenilor”¹.

Conceptul propriu-zis de „*drepturi ale omului*” s-a născut în perioada de pregătire intelectuală a revoluțiilor burgheze din Europa. El s-a conturat din idei care existau deja în antichitate sau în gândirea politică a Evului Mediu. Totuși, numai în timpul revoluțiilor burgheze ideea drepturilor omului s-a afirmat și în practica socială.

Teoreticienii liberalismului au fost primii care au proclamat egalitatea tuturor oamenilor, degajând principiile unei antropologii umanist-naționaliste ca fundament al concepției drepturilor oamenilor, iar revoluțiile americană și franceză au consacrat, pentru prima dată în istoria umanității, principiile egalității în fața legii, al libertății de gândire și al demnității umane.

---

¹ K. Mbaye, *Introducere la partea a IV-a, „Les droits de l'homme et de peuples*, vol. *Droit international. Bilan et perspectives*, sub redacția Mohammed Bedjaoui, Ed. a Pedone, Paris, 1991, p. 111.

Istoria propriu-zisă a drepturilor omului începe în Europa cu Magna Charta Libertatum (1215), primul document în care se schițează elemente ale unei dimensionări juridice a drepturilor persoanei umane.

În secolele care au urmat revoluțiilor engleză, americană și franceză, s-a desfășurat cu precădere pe continentul european un proces de generalizare treptată a recunoașterii de către stat a drepturilor și libertăților persoanei umane.

Saltul echivalent celui reprezentat pe plan național de recunoașterea constituțională a drepturilor omului s-a realizat relativ târziu pe plan internațional.

Consacrarea propriu-zisă a drepturilor omului ca valori-cadru ale raportului individ-societate, în toate statele lumii, respectiv ca imperativ al comunității mondiale, s-a produs după cel de-Al Doilea Război Mondial, odată cu adoptarea *Declarației Universale a Drepturilor Omului*. În lumina prevederilor fundamentale cuprinse în acest important document, conținutul concret al drepturilor omului a fost redefinit, completat și precizat prin reglementările interne ale statelor. De altfel, în cadrul statal reapare individul în situația sa socială exactă, problematica drepturilor omului fiind adusă de la nivelul abstract la realitatea socială concretă.

Eleonor Roosevelt, președinta comisiei care a elaborat Declarația Universală a Drepturilor Omului, arăta că „*Drepturile omului trebuie înțelese prin lumea individului, prin cadrul imediat al vieții lui (locul unde trăiește, locul unde muncește sau învață etc.). Dacă asemenea drepturi sunt golite de sens în aceste locuri, ele nu au nicio valoare nicăieri. Fără o acțiune concertată a cetățenilor pentru a asigura aceste drepturi în cadrul imediat al vieții lor, zadarnic vom căuta semne de progres în universul în care trăiesc*”.

Pe plan național sunt vizate raporturile dintr-o societate dată asupra organizării și funcționării căreia și-au pus amprenta, de-a lungul timpului, unele valori, tradiții și experiența specifică. Din aceste considerente rezultă ideea că drepturile omului reprezintă drepturi cu un conținut variabil, conținutul lor concret definindu-se în spațiul național în funcție de matricea drepturilor obiective date și de cea a drepturilor subiective.

Reglementările internaționale în materie vizează doar anumite valori fundamentale (egalitatea, libertatea, munca, demnitatea etc.) cărora li se caută promovarea într-o formă juridică, la nivel internațional.

În stadiul actual de dezvoltare a umanității, aceste valori sunt operaționalizate normativ în ordinea internă a statelor, dobândind protecția necesară în cadrul și în limitele firești ale suveranității de stat. Universalismul drepturilor omului este nuanțat de un relativism socio-istoric.

Relativitatea determinărilor conceptuale ale drepturilor omului constă, pe de o parte, în aspectele ce țin de *evoluția istorică* și, pe de altă parte, în aspectele ce țin de contextul *socio-economic, politic și cultural*.

Procesul axiologic generator de drepturi ale omului se desfășoară într-un cadru mai îngust sau mai larg, în fiecare epocă istorică, procesele de valorizare la nivel național coexistând și influențându-se reciproc cu cele care se realizează la nivel internațional. Important este faptul că, atunci când un astfel de proces a căpătat valoare internațională, valorile respective nu mai pot fi negate pe plan local.

Fiecare valoare fundamentală – existență, integritate, libertate, participare, legalitate, egalitate, justiție, dezvoltare, se exprimă la rândul lor prin numeroase valori derivate, care sunt de fapt componente ale sale. Rezultă, prin urmare, cu evidență faptul că drepturile omului prezintă un înalt grad de generalitate și de perenitate, dar ele nu au un conținut imuabil, ci

evoluează concordanță cu dinamica relațiilor internaționale, cu dinamica valorilor pe care le consacră. Astfel, pe parcursul evoluției istorice, sistemele drepturilor omului se modifică pentru a reflecta aceste transformări, apărând drepturi noi, în funcție de apariția unor valori care se cer apărate și consacrate pe plan juridic (recunoașterea dreptului la viața intimă, recunoașterea dreptului de acces la informație, la cuceririle științei și tehnicii ș.a.).

Un anumit drept apare uneori ca o contestare a realității, a unei anumite situații de fapt. Această contestare îmbracă o formă axiologică în măsura în care se autolegitimează prin practica socială, prin recunoaștere internațională.

În decursul evoluției istorice, categoria „drepturilor omului” a fost tratată în literatura de specialitate sub un triplu aspect. Primul a fost acela de instituție importantă a dreptului internațional, formată din totalitatea normelor constituționale ale dreptului internațional care reglementează drepturile omului, pe plan universal sau regional.

În același timp, drepturile omului au fost recunoscute de dreptul internațional ca fiind unul dintre principiile de bază ale relațiilor internaționale. Astfel, a fost consacrat principiul respectării universale și efective a drepturilor omului¹.

Instituția drepturilor omului cunoaște o dezvoltare continuă, prin adoptarea unui număr important de tratate și alte documente internaționale. Ca urmare a acestui fapt, mai recent se constată apariția și conturarea unui „drept internațional al drepturilor omului”, ca parte integrantă a dreptului internațional public, format din ansamblul de principii și norme care guvernează cooperarea statelor în ceea ce privește promovarea drepturilor omului².

Din reglementările internaționale referitoare la drepturile omului rezultă câteva idei de bază care guvernează această materie, și anume: universalitatea drepturilor omului, caracterul lor de norme imperative, nediscriminarea în reglementarea și mai ales în aplicarea acestor drepturi, obligația statelor de a coopera între ele în vederea promovării și respectării drepturilor omului, interdependența între diferitele categorii de drepturi ale omului.

Reglementările internaționale ale drepturilor omului au o poziție diferită în ordinea juridică internațională și în ordinea juridică internă, în raport de distincția fundamentală ce există între dreptul internațional și dreptul intern. Dreptul intern se subsumează ordinii juridice naționale ale cărei subiecte sunt subordonate puterii de stat, în tripla funcție a acesteia: legislativă, executivă și judiciară. Spre deosebire de aceasta, dreptul internațional public este un drept de coordonare între state suverane și, sub acest aspect, el nu cunoaște nici legislatorul, nici judecătorul, nici sancțiunea obligatorie, ci numai consimțământul suveran al statelor vizate care acceptă respectarea unor obligații internaționale în virtutea propriei lor puteri de decizie.

Astfel cum observă Frédéric Sudre într-o lucrare de specialitate³, „*regulile internaționale ale drepturilor omului nu aparțin dreptului de subordonare, deoarece, ca orice regulă de drept internațional, ele se dezvoltă în cadrul societății internaționale; dar ele nu participă numai la dreptul de coordonare, pentru că ele vizează să dea naștere unui drept la protecție individului. Neputința dreptului internațional de a asigura această funcție protectoare generează apariția regulilor internaționale specifice, care se traduc în depășirea concepției clasice a dreptului internațional*”.

---

¹ Gheorghe Moca, *Drept internațional*, vol. I, București, 1983, p. 30.

² Grigore Geamănu, *Drept internațional public*, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 359.

³ Frédéric Sudre, *Droit international et européen des droits de l'homme*, Presses Universitaires de France, Paris, ed. III-a, 1997, p. 21.

2. Relația conceptuală dintre „drepturi” și „libertăți”

Pe plan conceptual, atât în documentele internaționale, cât și în actele normativ-juridice interne sunt utilizate, de regulă, două noțiuni – „drepturi” și „libertăți” – sau se vorbește despre „*dreptul la libertate*”, fără a se oferi indicii pentru diferențierea lor.

De asemenea, în lucrările de specialitate se utilizează o terminologie diferită, unii autori vorbind despre „*drepturi ale omului*”, alții despre „*libertăți publice*”, iar alții despre „*drepturi ale omului și cetățeanului*”.

Noțiunea de „drepturi” este utilizată, în mod constant, pentru a desemna drepturile omului în general, în timp ce sintagma „libertăți publice” este utilizată pentru a desemna drepturile cetățeanului. Astfel, unii autori consideră că „drepturile omului” și „libertățile publice” nu au același conținut¹.

Aceste două concepte sunt general diferențiate, susținându-se că „drepturile omului” sunt inerente naturii umane, întrucât ele se situează în afara și deasupra dreptului pozitiv, având o natură transcendentă. Potrivit concepției dreptului natural, ele sunt considerate universale, imuabile, imprescriptibile și inalienabile.

Spre deosebire de acestea, „libertățile publice” sunt considerate prerogative recunoscute și garantate juridic, situându-se deci pe planul dreptului pozitiv. Ele asigură securitatea individului, constituind adevărate „creanțe” ale acestuia față de stat.

Mergând pe această linie de idei, Georges Burdeau califica drepturile omului ca „prerogative abstracte” recunoscute naturii umane, iar „libertățile publice” ca „prerogative efective” susceptibile de realizare².

Distincția dintre „drepturile omului” și „libertățile publice”, care își avea o oarecare acoperire realitate până la crearea garanțiilor juridice ale drepturilor omului, este astăzi depășită multe privințe. În primul rând, prin aceea că drepturile omului prevăzute documentele internaționale pot și sunt apărute prin intermediul unor organisme noi, create pe plan internațional. În al doilea rând, prin aceea că drepturile omului sunt recunoscute astăzi ca având forță juridică nemijlocită pe plan intern, în virtutea principiului superiorității dreptului internațional.

Se poate afirma, deci, că distincția dintre „*drepturile omului*” și „*libertățile publice*” este departe de a mai avea o acoperire realitate, cele două noțiuni fiind privite astăzi ca având același conținut. Ele sunt, de altfel, ca natură juridică, drepturi subiective.

În practica constituțională a statelor se poate constata că se folosesc frecvent termenii „*drept*” sau „*libertate*”. Astfel, Constituția României din 1991³ utilizează termenul „drept” atunci când consacră dreptul la viață și la integrare fizică și psihică (art. 22), dreptul la apărare (art. 24), dreptul la informație (art. 31), dreptul la învățătură (art. 32), dreptul de a fi ales (art. 37), dreptul la moștenire (art. 46) etc.

În schimb, Constituția folosește termenul de „libertăți” atunci când reglementează libertatea conștiinței (art. 29), libertatea de exprimare (art. 30), libertatea întrunirilor (art. 36). Se poate deduce că terminologia constituțională, deși nuanțată, desemnează o singură categorie juridică, și anume dreptul fundamental.

---

¹ Vezi C. A. Colliard, *Libertés publiques*, Dalloz, 6eme ed., 1982; L. Richter, *Les droits de l'homme et de citoyen*, Economica, Paris, 1982; Jean Morange, *Libertés publiques*, P.U.F., Paris, 1995.

² Georges Burdeau, *Les libertés publiques*, L.G.D.J., Paris, 1966, p. 12.

³ Modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, aprobată prin Referendumul național din 18-19 octombrie 2003 și publicată M. Of. nr. 758 din 29 octombrie 2003.

Analizând conținutul concret al celor două noțiuni, vom constata că, din punct de vedere juridic, dreptul este o libertate, iar libertatea este un drept. Între aceste două concepte nu există deosebiri de natură juridică, găsindu-ne de fapt în prezența unei singure noțiuni juridice. Se poate aprecia, prin urmare, că prezent între drept și libertate există o sinonimie din punct de vedere juridic.

Problema privind raporturile dintre „drepturile omului” și „libertățile publice” trebuie corelată cu cea referitoare la distincția dintre sintagmele „drepturi ale omului” și „drepturi ale cetățeanului”. Această operațiune de clarificare apare cu atât mai necesară, cu cât limbajul folosit astăzi în ceea ce privește actele normative interne este destul de confuz.

Legile fundamentale adoptate după prăbușirea regimurilor comuniste grupează normele din acest domeniu într-o structură aparte, intitulată fie „drepturi ale omului și cetățeanului” (de exemplu Constituția Poloniei din 1998 și cea a Sloveniei din 1991), fie „drepturi și îndatoriri fundamentale ale cetățenilor” (exemplu Constituția Bulgariei din 1991), fie „drepturi și libertăți fundamentale”, fără a mai face referire la titularul lor (exemplu Constituția României din 1991, revizuită). Remarcăm faptul că în toate aceste Constituții întâlnim atât drepturi prevăzute tratate și pacte internaționale, ca drepturi ale omului, cât și drepturi specifice calității de cetățean, care nu sunt atribuite de stat decât resortisanților săi.

Expresiile „drepturi ale omului” și „drepturi ale cetățeanului”, deși desemnează același domeniu și se află într-o strânsă corelație, la o analiză riguroasă nu se confundă.

Ion Deleanu consideră că prin „drepturile omului” înțelegem drepturile oricărei persoane care se află în spațiul suveranității unui stat, indiferent de raportul său cu statul respectiv¹. În opinia sa, drepturile omului reprezintă drepturile ființei umane înzestrate cu rațiune și conștiință și căreia îi sunt recunoscute drepturile sale naturale ca drepturi inalienabile și imprescriptibile.

Omul însă, într-o societate organizată ca stat, se prezintă din punct de vedere juridic sub trei ipostaze: cetățean, străin sau apatrid. Prin expresia „drepturile cetățeanului” înțelegem drepturile specifice acelei persoane care, prin raportul de cetățenie, aparține statului respectiv².

Apreciem deci că „drepturile cetățenești” reprezintă drepturile naturale ale omului care sunt proclamate și asigurate prin Constituția statului al cărui cetățean este și care capătă astfel viață și eficiență juridică³.

Drepturile cetățenești prezintă anumite caracteristici proprii. Astfel, cetățeanul este legat de statul său, legătură care se manifestă special prin drepturile pe care statul i le recunoaște și i le garantează.

Drepturi precum cele privind ocuparea unor înalte funcții sau demnități publice, asigurarea unui nivel de trai decent, protecția diplomatică străinătate, dreptul de a nu fi extrădat sau expulzat, de a nu fi lipsit de cetățenie etc., sunt „drepturi ale cetățeanului”, fiind strâns legate de apartenența unei persoane la un anumit stat.

În această privință, Constituția României consacră existența unor drepturi formulate în pactele și tratatele internaționale referitoare la drepturile omului, dar alături de acestea prevede și o serie de drepturi numai pentru cetățenii români.

---

¹ Ion Deleanu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, 1991, p. 57.

² Zezi și Ioan Muraru, *Drept constituțional și instituții politice*, ed. VIII, Ed. Actami, București, 1998, p. 168.

³ Ion Deleanu, *op. cit.*, p. 57.

În acest sens, este semnificativă prevederea cuprinsă în art. 16 alin. 3, în conformitate cu care „funcțiile și demnitățile publice, civile sau militare pot fi ocupate de persoanele care au numai cetățenia română și domiciliul țară”.

Odată cu consacrarea drepturilor omului, în documentele internaționale se dezvoltă o nouă concepție asupra acestor drepturi. Ele devin drepturi cetățenești, în sensul integrării lor în dreptul intern, al garantării lor juridice de către fiecare stat în parte. Dar relația este dublă, pentru că garanțiile statale sunt dublate de cele internaționale.

Trebuie reliefată, pe de o parte, integrarea normelor internaționale privind drepturile omului în dreptul intern și asigurarea lor prin mijloace specifice statale, dar și, pe de altă parte, posibilitatea garantării drepturilor cetățenești dincolo de granițele statului, prin intermediul unor instituții internaționale¹.

De altfel, însăși ideea că dincolo de granițele statului său mai există cineva care veghează la respectarea drepturilor omului și cetățeanului, care poate în final să înfăptuiască justiția, este cu adevărat mobilizatoare, fiind de natură a înarma individul cu puterea de a persevera în lupta pentru apărarea drepturilor și libertăților sale fundamentale.

În felul acesta, se desprinde ideea că problematica drepturilor omului capătă, în prezent, atât o dimensiune internă, cât și una internațională, dimensiunea internațională completând prerogativa esențială internă, suverană, a fiecărui stat, de apărare și protejare a drepturilor omului.

Convergența reglementărilor interne cu cele internaționale în domeniul protecției drepturilor omului, sporirea preocupărilor și reglementărilor internaționale nu diminuează cu nimic rolul esențial al legislației interne a fiecărei țări, proclamarea și garantarea drepturilor cetățenești, acțiunea pentru promovarea și încurajarea respectului drepturilor omului în general.

În epoca noastră, statele și națiunile rămân în cadrul firesc în care se pot realiza drepturile și libertățile indivizilor. O asemenea viziune dă expresie recunoașterii suveranității statelor, calității lor de membri egali ai comunității internaționale, constituind totodată reflectarea faptului că drepturile și libertățile cetățenești pot fi reale, efective, numai în măsura în care prin constituțiile statelor sunt proclamate și garantate. O asemenea consacrare le dă, în ultimă instanță, conținut și eficiență, dar, și acest lucru este la fel de important, în încurajarea și promovarea drepturilor omului, care implică o permanentă perfecționare a reglementărilor juridice interne din acest domeniu.

Catalogul drepturilor și libertăților cetățenești nu este imuabil, reglementările interne trebuie să cunoască o anumită dinamică în context cu dinamica politică, economică, socială și culturală a fiecărei țări. La aceasta se adaugă progresele înregistrate pe plan internațional, concepțiile și realitățile noi, cu profunde trăsături umaniste și progresiste. Toate implică și o dinamică a reglementărilor juridice interne”².

---

¹ Geneveva Vrabie, *Organizarea politico-etică a României. Drept constituțional și instituții politice*, Ed. „Cugetarea”, Iași, 1997, p. 451.

² Gheorghe Iancu, *Relația dintre reglementările interne și reglementările interne și reglementările internaționale*, „Drepturile, libertățile și îndatoririle constituționale”, „Drepturile omului” nr. 1/1992, I.R.D.O., București, pp. 10-21.

3. Relația conceptuală dintre „drepturile omului” și „drepturile cetățeanului”

Conceptele de „*drepturi ale omului*” și „*drepturi ale cetățeanului*” solicită o analiză atentă atât în interferența, dar și în individualizarea lor, deoarece ele se condiționează, dar nu se suprapun în mod perfect.

Conceptul drepturilor omului, astfel cum a fost elaborat pe plan internațional, servește ca un important suport pentru fundamentarea ideii existenței drepturilor și libertăților cetățenești.

Conceptul drepturilor omului are însă, potrivit autorilor de specialitate, o semnificație mult mai largă decât acela al drepturilor cetățenești, pentru că, așa cum au relevat lucrările publicate în acest domeniu, drepturile omului sunt drepturi universal valabile, aplicabile tuturor ființelor umane, în timp ce drepturile cetățenești sunt, potrivit însăși denumirii lor, specifice unui anumit grup de oameni, și anume cetățenii unui anumit stat.

Conceptele generale privind drepturile omului sunt aplicabile tuturor categoriilor de oameni, indiferent de apartenența lor națională și de obediința lor față de un anumit stat, dar și străinilor și apatrizilor, care nebeneficiind de drepturile cetățenești, au totuși drepturi în calitatea lor de ființe umane, de a fi protejați față de orice fel de acțiuni care ar aduce atingere demnității lor umane, existenței lor, modului în care își desfășoară viața pe teritoriul statului căruia locuiesc, fără a fi însă cetățeni ai statului respectiv. Așadar, conceptele de drepturi ale omului și de drepturi ale cetățeanului nu se suprapun.

Oricât de „tentantă” ar fi identificarea drepturilor omului cu drepturile cetățeanului, trebuie avut în vedere faptul că drepturile omului capătă anumite configurații și conotații specifice în ceea ce privește drepturile cetățenești, ceea ce conduce la o diferențiere de conținut între cele două noțiuni.

În cazul cetățenilor, ideea de respect al drepturilor fundamentale ale oamenilor trebuie corelată cu ideea loialității lor față de patria căreia îi aparțin, cu cerința ca ei să respecte anumite îndatoriri care decurg din calitatea pe care o au, îndatoriri ce presupun apărarea statului ai cărui cetățeni sunt, respectul față de ordinea sa de drept, contribuția activă la propășirea și prosperitatea țărilor față de care sunt legați nu numai prin raporturi general umane, de conviețuire, dar și prin raporturi de loialitate, de fidelitate, ce caracterizează legăturile dintre orice cetățean și țara sa.

Problema determinării exacte a relației ce există între drepturile fundamentale ale omului și drepturile cetățeanului a generat interesante discuții în literatura de specialitate, autorii fiind de acord că drepturile și libertățile fundamentale ale cetățeanului nu constituie simple materializări și concretizări ale unui concept mai general privind drepturile omului, ci o aplicație realistă și concretă a ideii protecției drepturilor omului la un segment și capitol special care interesează relațiile dintre cetățeni și țara căreia aparțin.

Termenul de drepturi ale cetățeanului trebuie interpretat în funcție de apartenența individului la statul a cărui cetățenie o deține. Din această perspectivă, numai cetățeanul exercită un ansamblu de drepturi, cum ar fi drepturile electorale, și numai cetățeanului îi revin o serie de obligații corelative.

În mod incontestabil, între cele două noțiuni există corelații, ele desemnând același domeniu. Analizând cele două noțiuni din perspectiva sferei de întindere a drepturilor exercitate, apreciem că noțiunea de „drepturi ale omului” este mai cuprinzătoare decât noțiunea de „drepturi ale cetățeanului”, drepturile cetățeanului fiind incluse în categoria juridică de drepturi ale omului.

Drepturile omului în ansamblu desemnează drepturile cu caracter general ale ființei umane, incluzând atât drepturile cetățeanului, cât și drepturile străinului sau apatridului.

În cazul relației de cetățenie, drepturile și libertățile cetățenești dau expresie unor relații concrete, stabile, unor legături indisolubile între cetățeni și țara căreia aparțin, în timp ce, în cazul străinilor și apatrizilor, asemenea relații au cu totul un alt caracter, ele întemeindu-se pe principiile generale care recunosc tuturor oamenilor, indiferent de naționalitate, rasă, religie, apartenență politică, anumite drepturi ce se cer garantate în mod universal în condițiile societății contemporane.

Diferența între „drepturi ale omului” și „drepturi ale cetățeanului” nu poate fi depășită chiar în cadrul celui mai perfect regim democratic, deoarece prin definiție drepturile cetățeanului se adresează celor care au un anumit statut specific, de a fi cetățeni ai unui anumit stat, în timp ce drepturile omului privesc o acțiune mult mai generală, ce se referă la toate categoriile de ființe umane ce locuiesc sau tranzitează teritoriul unui anumit stat.

Ideea diferențierii dintre „drepturile omului” și „drepturile cetățeanului” nu reprezintă o creație arbitrară a unui anumit tip de regimuri – dornic să creeze anumite avantaje sau poziții deosebite pentru cetățenii săi –, ci, dimpotrivă, este direct condiționată de poziția pe care individul o deține în raport cu instituțiile unui anumit stat.

4. Definirea „drepturilor fundamentale ale omului” și caracteristicile acestora

4.1. Definirea drepturilor fundamentale ale omului

În dreptul internațional nu a fost formulată până prezent o definiție uniformă a noțiunii de „drepturi fundamentale ale omului”.

De asemenea, nici documentele internaționale nu conțin calificări legale ale noțiunii de „drepturi ale omului”. Documentele ONU referitoare la drepturile omului și libertățile fundamentale precizează însă că „*prin ele se asigură omului condiții de viață, de natură să-i permită să-și dezvolte pe deplin calitățile sale intelectuale, ale conștiinței sale și să-și satisfacă cerințele spirituale*”¹.

„*Drepturile omului*” reprezintă o expresie care echivalează cu drepturile fundamentale ale omului, recunoscute pe plan internațional, „indicând un ansamblu de prerogative bazate pe demnitatea persoanei umane și a căror respectare se înțelege a fi promovată folosul tuturor oamenilor”².

Noțiunea de „drepturi ale omului” nu se identifică cu noțiunea de „drepturi fundamentale ale omului”. Din ansamblul drepturilor de care poate să beneficieze ființa umană, numai unele se încadrează categoria de drepturi fundamentale ale omului, datorită importanței acestora pentru viața și dezvoltarea ființei umane.

Unele surse bibliografice precizează că drepturile omului și libertățile fundamentale sunt „*acele drepturi esențiale pentru viața, libertatea, demnitatea și dezvoltarea persoanei umane, a căror respectare universală și efectivă trebuie încurajată și promovată prin cooperarea internațională*”³.

---

¹ *Les droits de l'homme*, Nations Unies, 1980, p. 2.

² B. Conforti, *Diritto internazionale*, ed. a 3-a, Napoli, Editoriale scientifica, 1987, p. 203.

³ *Dictionnaire de la terminologie du droit international*, Sirey, Paris, 1960, p. 240.

În literatura de specialitate au fost formulate, de către unii autori români și străini, definiții ale instituției drepturilor omului. Dintre acestea amintim următoarele: „drepturile omului sunt acele drepturi inerente ființei umane, luată individual sau ca parte a unui grup social determinat. Omul este deținătorul acestor drepturi prin simplul fapt că este bărbat sau femeie, fiind dotat cu aceleași atribute și aspiră la aceleași libertăți, indiferent de rasă, etnie, sex, credință sau naționalitate la care aparține”¹.

Un alt autor estimează că instituția drepturilor omului definește și însumează un ansamblu de drepturi, libertăți și obligații ale oamenilor, unii față de alții, ale statelor de a apăra și promova aceste drepturi, ale întregii comunități internaționale de a veghea la respectarea drepturilor și libertăților respective în fiecare țară, intervenind în acele situații în care drepturile omului ar fi încălcate într-un anumit stat².

În altă opinie, drepturile omului sunt considerate ca fiind acele prerogative conferite de dreptul intern și recunoscute de dreptul internațional fiecărui individ, în raporturile sale cu colectivitatea și cu statul, ce dau expresie unor valori sociale fundamentale și care au drept scop satisfacerea unor nevoi umane esențiale și a unor aspirații legitime, în contextul economico-social, politic, cultural și istoric al unei anumite societăți³.

În literatura română de specialitate, având în vedere cât se poate de bine corelația ce se cuvine a fi efectuată între drepturile omului și drepturile cetățenești, au fost elaborate definiții corespunzătoare ale drepturilor cetățenești, care dau expresie tocmai concretizării conceptelor generale cu privire la protecția drepturilor omului într-un anumit domeniu specific – exercitarea drepturilor cetățenești. Astfel, au fost formulate de către unii autori români definiții ale conceptului de drepturi fundamentale ale cetățeanului, dintre care amintim:

– *Paul Negulescu* a definit drepturile fundamentale ale cetățeanului ca fiind acele facultăți, posibilități recunoscute de legiuitorul constituant tuturor membrilor societății, în afară de restricțiuni speciale, în scopul de a ajuta perfecționarea și conservarea individului însuși⁴.

– *Nistor Prisca* considera drepturile fundamentale ca fiind acele posibilități pe care le are cetățeanul de a exercita anumite acțiuni esențiale pentru asigurarea existenței, dezvoltării sale social-politice și culturale și pentru participarea sa la conducerea societății, care sunt prevăzute în constituție și sunt garantate în exercitarea lor prin normele juridice adoptate de stat⁵.

– *Tudor Drăganu* arată că prin noțiunea de drepturi fundamentale cetățenești se desemnează acele drepturi ale cetățenilor care, fiind esențiale pentru existența fizică și integritatea psihică, pentru dezvoltarea materială și intelectuală a acestora, precum și pentru asigurarea participării lor active la conducerea statului, sunt garantate de însăși Constituție⁶.

– La rândul său, *Ion Deleanu* apreciază că drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului sunt considerate astfel nu numai pentru că ele sunt consacrate și

---

¹ *Dicționar diplomatic*, Ed. Politică, București, 1979, p. 388.

² Pierre-Marie Dupuy, *La protection internationale des droits de l'homme*, Chapitre supplementaire.

³ Victor Duculescu, *Protecția juridică a drepturilor omului. Mijloace interne și internaționale*, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 26.

⁴ Paul Negulescu, *Curs de drept constituțional român*, București, 1927, pp. 512-513.

⁵ Nistor Prisca, *Drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 32.

⁶ Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 151.

esențialmente garantate prin legea fundamentală, ci și, mai ales, pentru că ele reprezintă nucleul în jurul căruia gravitează toate celelalte drepturi subiective¹.

– Ion Rusu consideră că drepturile fundamentale sunt acele drepturi subiective care aparțin și sunt esențiale pentru cetățeni, drepturi reglementate și garantate de constituție și legi².

– În *concluzie*, *apreciem că drepturile fundamentale sunt acele drepturi subiective ale cetățenilor, esențiale pentru viața, libertatea și demnitatea acestora, indispensabile pentru libera dezvoltare a personalității umane, drepturi stabilite prin constituție și garantate prin constituție și legi*³.

4.2. Caracteristicile drepturilor fundamentale ale omului

Din definiția „drepturilor fundamentale ale omului” rezultă trăsăturile caracteristice ale acestor drepturi, și anume:

a) sunt ***drepturi subiective***; în general, drepturile subiective sunt definite ca prerogative (puteri) ale unei persoane, prevăzute dreptul pozitiv, în virtutea cărora aceasta poate să se comporte într-un anumit fel (poate să adopte un anumit comportament) sau să pretindă alteia un anumit comportament, putând apela la ajutorul organelor statale competente, situația care este împiedicată să adopte comportamentul licit dorit sau în situația în care, pretinzând alteia, conform legii, un anumit comportament, aceasta nu-l adoptă. Drepturile fundamentale prevăzute în documentele internaționale pot fi realizate cu ajutorul statului al cărui resortisant este titularul, dar nu numai. Acesta are și posibilitatea de a cere sprijinul unor organisme supraetactice, internaționale, în virtutea unor mijloace de garanție juridică create pe plan internațional;

b) sunt ***drepturi esențiale pentru cetățeni***; această trăsătură explică de ce din sfera drepturilor subiective numai un anumit număr de drepturi sunt fundamentale, înscrise ca atare Constituție. Spre deosebire de celelalte drepturi subiective, drepturile fundamentale au un regim juridic propriu, materializat prin următoarele trăsături: principiile sau reglementările înseși ale drepturilor și libertăților fundamentale constituie de regulă obiect al Constituției sau al unei legi cu valoare constituțională; competența puterii legislative obișnuite, atunci când principiile reglementării în materie de drepturi fundamentale au fost consacrate prin legea constituțională, conferite expres și limitat; competența de reglementare materie, de către organele administrative, principial admisă, cu respectarea unor condiții stricte⁴.

Caracterizarea drepturilor fundamentale ca drepturi esențiale pentru cetățeni apare clar exprimată de Jean-Jacques Rousseau, care în lucrarea sa „*Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității între oameni*” sublinia că drepturile omului sunt „daruri esențiale ale naturii, de care nimeni nu se poate atinge în niciun fel”. Alți autori arată că drepturile fundamentale prezintă importanța cea mai mare pentru om, dar și pentru stat și societate ansamblul ei, și că ele reprezintă baza pentru celelalte drepturi.

Drepturile fundamentale sunt drepturi esențiale pentru cetățeni, pentru viața, libertatea și personalitatea lor. Acest caracter de drepturi esențiale îl capătă raport cu

---

¹ Ion Deleanu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, București, 1991, p. 57.

² Ion Rusu, *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. Cerna, București, 1998, p. 157.

³ Zezi și Ion Muraru, *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. Actami, București, 1998, p. 166; Genoveva Vrabie, *op. cit.*, pp. 434-435.

⁴ Ion Deleanu, *op. cit.*, pp. 65-65.

condițiile concrete de existență ale unei societăți date. Astfel, un drept subiectiv poate fi considerat esențial, și deci fundamental, într-o societate dată, dar își poate pierde acest caracter altă societate.

Există posibilitatea ca, uneori, chiar în cadrul aceleiași societăți, în diferite etape istorice, același drept subiectiv să poată fi sau drept fundamental sau drept subiectiv, potrivit condițiilor concrete economice, sociale, politice și conform voinței guvernanților, a cărei expresie este legea care stabilește chiar catalogul acestor drepturi.

Analizând drepturile fundamentale, trebuie să pătrundem mai adânc în realitățile concrete ale societății și să nu ne limităm numai la ceea ce legea proclamă. De aceea, drepturile fundamentale pot fi explicate numai observate interdependența lor cu celelalte norme și, îndeosebi, cu realitățile economice, sociale și politice concrete din fiecare țară¹;

c) datorită importanței lor, drepturile fundamentale sunt *înscrise în acte juridice importante*, cum ar fi: declarații de drepturi, pacte internaționale, legi fundamentale. Odată selectate pe criteriul valoric și considerate ca fiind esențiale într-o anumită etapă istorică, lor li se conferă o formă și o ocrotire juridică aparte. Fiind înscrise constituție, li se recunoaște caracterul de drepturi fundamentale și se stabilesc garanții pentru ocrotirea și exercitarea lor.

5. Corelația dintre interesul social general și drepturile fundamentale ale omului

5.1. Dreptul – între libertate și necesitate

Conceptul dreptului în general și al drepturilor fundamentale ale omului, în special, este marcat de o serie de factori obiectivi și subiectivi, cum ar fi: libertate-necesitate, interes general-interes particular, voința socială-voința politică etc.

Esența dreptului ca fenomen social rezultă dintr-o abordare mai amplă, nu doar din perspectiva teoriei generale a dreptului, ci având în vedere și perspectiva filozofică și sociologică.

Drepturile omului nu pot fi concepute decât prin raportare la mediul social în care se desfășoară dezvoltarea existențială a individului. Omul este un rezultat al evoluției sociale, iar drepturile sale trebuie analizate contextul raportului dintre „libertate” și „necesitate”.

Noțiunea de „libertate” a fost analizată de filozofii omenirii pe parcursul evoluției istorice și definită în funcție de determinările obiective și subiective specifice fiecărei epoci.

Libertatea este o stare relativă ce poate fi analizată prin formele ei de manifestare, și anume:

– libertatea interioară, subiectivă, care constă în trăirile proprii fiecărei ființe umane și posibilitatea teoretică de a alege;

– libertatea exterioară, obiectivă, care constă în posibilitatea concretă de acțiune, funcție de determinările interioare ale individului.

Libertatea face parte din categoria conceptelor corelative, care nu pot fi gândite în lipsa semnificației unui alt concept. Afirmarea libertății presupune asumarea intelectuală a necesității.

---

¹ Ioan Muraru, *op. cit.*, p. 166.

În concepția lui Platon libertatea este limitată de puterea statului, individul fiind subordonat față de autoritate. În lucrările „Legile” și „Republica”, Platon a analizat libertatea individuală în raport cu puterea statului, căruia i se supunea individul, ca exponent al „cetății”.

Aristotel s-a delimitat de concepția lui Platon, apreciind că omul trăiește în societate, însă se delimitează de aceasta prin libertatea individuală.

În Evul Mediu, Toma D’Aquino definește libertatea ca emanație a rațiunii umane.

Hugo Grotius, ca exponent al teoriei dreptului natural, considera că libertatea își are temeiul în voința umană și se exprimă prin dreptul subiectiv care aparține persoanei.

Noțiunea de libertate primește noi conotații în cadrul teoriei raționalismului modern, reprezentat de Spinoza și Leibniz. În lucrarea „Tratatul teologico-politic”, Spinoza explică libertatea ca rezultat al cunoașterii cauzelor generate de Dumnezeu, voința fiind ignorată, deoarece omul nu are posibilitatea de alegere, eliberându-se doar prin iubirea intelectuală a lui Dumnezeu.

Hegel explică noțiunea de libertate ca rezultat al voinței conștiente a omului, alimentată de interes. Libertatea se manifestă pe plan social, oamenii fiind conduși de interese, pasiuni și idealuri.

Noțiunea de libertate a fost analizată de numeroși filozofi, prin raportare la noțiunea de responsabilitate, după cum urmează:

– „*Libertatea nu constă în faptul că oamenii pot face tot ce doresc, ci în faptul că ei nu trebuie să facă ce nu doresc*” (Jean-Jacques Rousseau);

– „*Libertatea înseamnă să fim responsabili pentru noi înșine*” (Friedrich Nietzsche);

– „*Libertatea nu este dreptul de a face ceea ce vrem, ci ceea ce se cuvine*” (Abraham Lincoln);

– „*Libertatea înseamnă a fi ceea ce vrei din ceea ce poți*” (Rivarol);

– „*O libertate fără limite ucide libertatea*” (Honoré de Balzac);

– „*Libertatea este necesitatea înțeleasă*” (Hegel, G.V. Plehanov, Marx și Engels).

Comportamentul uman se manifestă în mediul social, alături de și împreună cu ceilalți, dreptul fiind o rezultantă a raportului dintre libertate și necesitate.

Dreptul nu poate fi explicat numai din perspectivă subiectivă, ca rezultat al voinței interioare, deoarece individul exercită acest drept în cadrul mediului social, unde se exercită și drepturile celorlalți, astfel că dreptul se sprijină și pe o determinare obiectivă. Necesitatea constituie punctul de plecare în analiza libertății, exprimată prin intermediul dreptului.

În lucrarea „Anti-Duhring”, Engels aprecia că „*Hegel a fost primul care a prezentat just raportul dintre libertate și necesitate. Pentru el libertatea este înțelegerea necesității. Necesitatea este oarbă numai în măsura în care nu este înțeleasă ... Libertatea constă în a ne domina pe noi înșine și a domina natura exterioară, dominare întemeiată pe cunoașterea necesităților naturii; ea este, prin urmare, în mod necesar, un produs al dezvoltării istorice*”.

5.2. Dreptul – între interesul particular și interesul general

Societatea impune un ansamblu de norme (juridice sau morale) care ne orientează acțiunile, indicându-ne ceea ce ne este permis și ce ne este interzis. Normele juridice reprezintă o expresie a interesului general.

Manifestarea „unui drept” reprezintă doar o verigă dintr-un lanț de determinări fundamentate pe criterii sociale, istorice, politice, economice, religioase etc. Pentru ca „dreptul” să fie operațional, trebuie să conștientizăm corelațiile cu caracter determinist dintre „interes general” – „norme juridice sau morale” – „responsabilitate” – „libertate”.

Interesul personal manifestat sub forma unui drept reprezintă o proiecție a interesului general. Interesul general nu reprezintă doar o sumă de interese personale, ci o formă generalizată, repetată, a acestor interese personale. Dacă interesul personal poartă amprenta subiectivismului uman, interesul general se detașează de acest subiectivism, dobândind caracteristici obiective.

Raportul dintre „interesul general – interesul particular” a fost analizat din perspectivă filozofică, sociologică, politică, economică, juridică și etică. Parcă în niciun domeniu nu apare mai interesantă abordarea relației dintre interesul general și interesul particular, decât în domeniul protecției juridice a drepturilor fundamentale ale omului¹.

„Interesul juridic” alături de „voința juridică” reprezintă calități determinante ale „dreptului” ca fenomen eminent social².

„Dreptul”, ca concept general, nu se substituie „drepturilor fundamentale ale omului” și nici invers. Relația dintre „drept” – „drepturi fundamentale ale omului” reprezintă o transpunere pe plan juridic a relației dintre interesele generale ale societății și interesele personale ale indivizilor. Dreptul reprezintă un concept mai larg, un concept general, care include drepturile fundamentale ale omului. Dreptul în ansamblu dă expresie intereselor generale ale societății, în timp ce drepturile fundamentale ale omului dau expresie intereselor personale, aflate concordantă cu interesele generale și cu voința juridică.

Interesul juridic general se manifestă în strânsă legătură cu interesul juridic personal, el manifestându-se numai prin intermediul intereselor personale, ceea ce nu înseamnă că se reduce la o însumare a intereselor personale.

Între interesul general și interesul personal pot fi constatate uneori contradicții, ceea ce face ca dreptul invocat în mod personal să nu aibă legitimitate prin raportare la sistemul de drept în ansamblu. În aceste situații, intervine în ecuație voința juridică exprimată prin autoritatea de stat, care conferă obligativitate interesului general transpus în normele juridice.

Dreptul este un produs al societății și se impune pentru a preîntâmpina sau a rezolva eventualele conflicte dintre indivizi. Dreptul are menirea nu de a subordona indivizii, nu de a pedepsi sau a limita libertatea individuală, ci pentru a realiza echilibrul, armonia socială, exprimată prin ideea „Binelui comun”³.

Autoritatea de stat are obligația de a crea echilibrul între interesul general și interesele particulare, în funcție de binele comun, conferind normelor juridice un caracter obiectiv. Interesele generale ale societății ca rațiune de stat sunt realizate prin funcțiile interne și externe ale statului.

Elaborarea legilor are vedere utilitatea socială a dispozițiilor acestora, care nu se confundă cu interesul personal al indivizilor. Legea are caracter general, preponderent obiectiv, răspunzând unei utilități sociale cu caracter generalizat și nu caută să răspundă utilității subiective a fiecărui individ.

---

¹ În acest sens, a se vedea lucrarea *Interesul general și drepturile fundamentale ale omului*, Ed. Universul Juridic, 2009, autor: Coca George. Autorul prezintă în detaliu, pe baza unor analize temeinice, raportul dintre „voință – interes personal și interes particular – drepturile fundamentale ale omului”.

² Coca George, *op. cit.*, p. 100.

³ Coca George, *op. cit.*, p. 132.